

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
L.N.GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

Әбу Насыр әл-Фарабидің 1150 жылдық,
Абай Құнанбайұлының 175 жылдық және
С.М. Жақыповтың 70 жылдық мерейтойына арналған
«Жаһандану әлеміндегі адамның денсаулық психологиясы»
тақырыбындағы халықаралық ғылыми - практикалық конференцияның

МАТЕРИАЛДАРЫ

2020 жылдың 15 мамыры

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции
«Психология здоровья человека
в глобализирующемся мире»
к1150 - летию Абу Насыра аль-Фараби,
175-летию Абая Кунанбайулы и 70 - летию С.М. Джакупова
15 мая 2020 года

PROCEEDINGS

International scientific conference about
«Psychology of human health in a globalizing world»
dedicated to 1150th anniversary of Abu Nasyr al-Farabi,
175th anniversary of Abay Kunanbayuly and
70th anniversary of S.M. Dzhakupova

15 May 2020

Нұр-Сұлтан, 2020

УДК 159.9 (063)
ББК 88,3
П 86

Редакционная коллегия

Қашхынбай Б.Б.-декан факультета социальных наук, (ответственный редактор)

Сламбекова Т.С. - профессор, заведующий кафедрой Социальной педагогики и самопознания

Айкинбаева Г.К. -кандидат педагогических наук, доцент

Мамбеталина А.С. -кандидат психологических наук, доцент

Нурадинов А.С. -кандидат психологических наук, доцент

Рыскулова М.М. -кандидат педагогических наук, доцент

Исаханова А.А. – PhD психологии

Организационный комитет

Ақымбек Г.Ш. -магистр психологии

Бурдесбекова У.И. -магистр педагогики

Құнанбаева А.Ж. -магистр психологии

Лекенова А.-магистр социальной педагогики и самопознания

Психология здоровья человека в глобализирующемся мире: Сб. науч. статей Межд. конф. города Нур – Султана. 15 мая 2020 г. /Под ред. Б.Б. Қашхынбай, Т.С. Сламбековой, Г.К. Айкинбаевой. – Нур –Султан: ЕНУ имени Л.Н. Гумилева. – 498 с.

ISBN 978-601-337-343-0

В настоящий сборник вошли материалы II Международной научно-практической конференции «Психология здоровья человека в глобализирующемся мире» к 1150 – летию Абу Насыра аль-Фараби, 175- летию Абая Кунанбайулы и 70- летию С.М. Джакупова. (город Нур Султан 2020 г.)

Материалы предназначены для молодых ученых, соискателей, студентов, магистрантов, докторантов, интересующимися проблемами психологии.

ISBN 978-601-337-343-0

©ЕНУ имени Л.Н. Гумилева, 2020

©Кафедра социальной педагогики и самопознание

ЕНУ им Л.Н. Гумилева

6. Сидоров П.И., Парняков А.В . Клиническая психология: учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2008.

7. Психологическая помощь онкологическим больным:
<https://psihomed.com/psihologicheskaya-pomoshh-onkologicheskim-bolnyim/>

8. Новиков А.И. Социальные, психологические и этнические проблемы в современной онкологии. Учебное пособие. – Омск, 2008. – 45 б.

ӘОЖ 159.922

АКАДЕМИЯЛЫҚ ҮЛГЕРІМІ ӘР ТҮРЛІ СТУДЕНТТЕРДІҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЗЕРТТЕУ

Женис Гулим Мадикызы

zhenisguim@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Әлеуметтік ғылымдар факультетінің

1курс магистранты, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

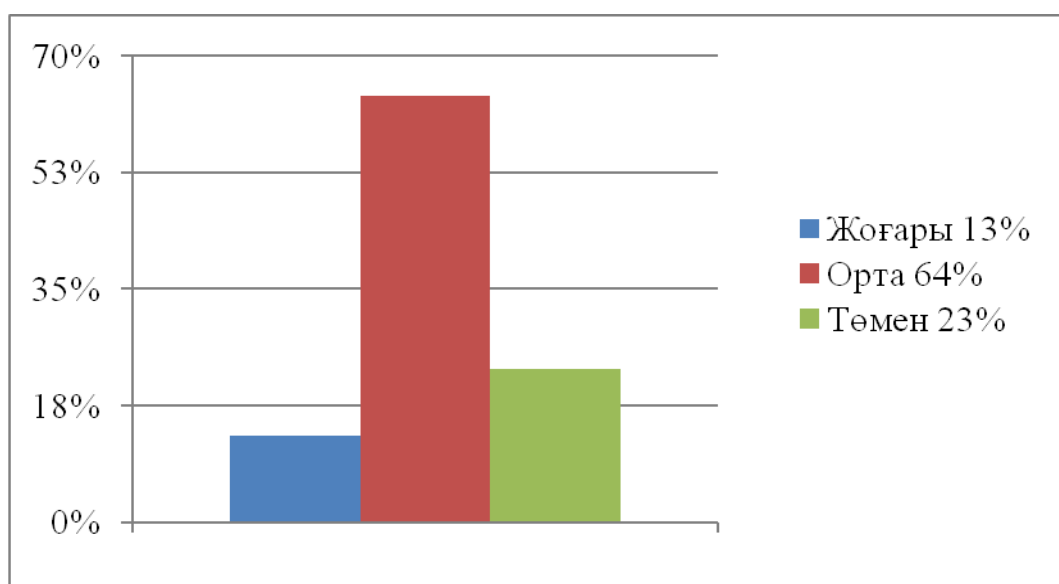
Ғылыми жетекшісі – Аубакирова Ж.К.

Аннотация: Бүгінгі күні білім беру үдерісінде бірінші кезекке бірегей тұтас тұлға шығады, ол өз мүмкіндіктерін барынша іске асыруға ұмтылады, сондықтан оның оқу қызметінің табыстылық проблемасы ерекше маңызға ие болады. Ол үшін әр студенттің жеке ерекшеліктерін және олардың үлгеріміне қалай әсер етуі мүмкін екендігін қарастыру қажет. Әр түрлі академиялық үлгерімі бар студенттердің жеке ерекшеліктері мәселесін көптеген зерттеушілер, яғни Т. О. Гордеева және Е. Н. Осин Д. А. бірге зерттеді. Леонтьев студенттердің академиялық табыстылығы мен психологиялық әлауқатына әсер ететін факторларды талдады. Академиялық үлгерім ұғымын Н. В. Бордовская, А. А. Реан, М. В. Вовчик-Блакитина зерттеді және т. б.. Студенттердің жеке ерекшеліктерін зерттеген авторлар: Зеер Е. Ф., Н. А. Менчинская, М. Р. Шабалина және т. б. В. И. Самохвалова, А. А. Бударного және т. б. зерттеулерінде өз үлгерімімен жеке қасиеттерінің өзара байланысы туралы айтады. Әр түрлі академиялық үлгерімі бар студенттердің жеке ерекшеліктерін зерттеуге қатысты көптеген жұмыстар бар екеніне қарамастан, мәселе әлі де өзекті болып қала береді.

Кілт сөздер: академиялық үлгерім, студент, топ, студенттердің жеке ерекшелігі, жоғары деңгей, жоғары академиялық үлгерім, көрсеткіш, жоғары үлгерім деңгейі, тұлғаның коммуникативтік ерекшелігі.

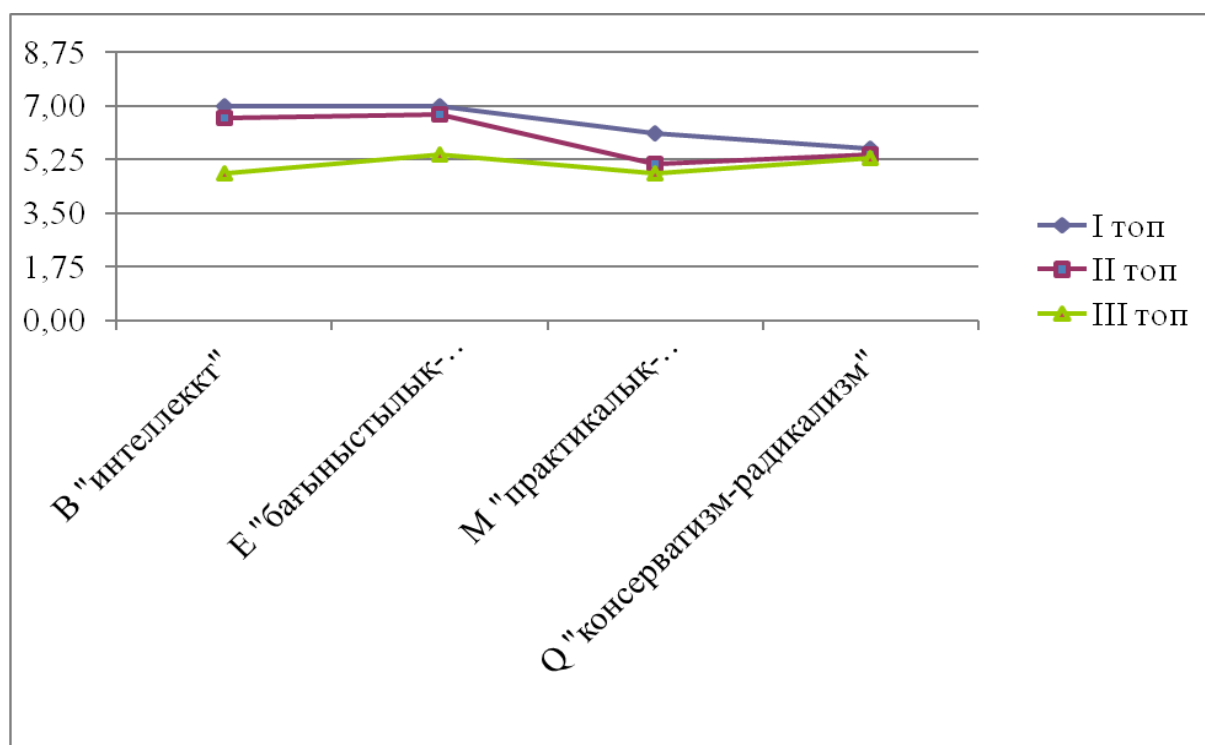
Мен әр түрлі академиялық үлгерімі бар студенттердің тұлғалық ерекшеліктерінде айырмашылықтар болады деп болжадым, атап айтқанда: үлгерімі жоғары студенттер академиялық үлгерімі төмен студенттерге қарағанда тұлғаның интеллектуалдық, эмоциялық және коммуникативтік ерекшеліктері компоненттері бойынша жоғары көрсеткіштер көрсетеді. Зерттеудің контекстінде қойылған міндеттерді шешу үшін келесі әдістемелер қолданылды: жеке басының қасиеттерін, мінез-құлқының ерекшеліктерін, бейімділігін, жеке басының мүдделерін анықтауға бағытталған Р. Кеттел

әзірлеген "16 факторлы жеке сауалнамасы". Студенттердің академиялық үлгерімін анықтау үшін құжаттарды — студенттердің бағалау ведомосын талдау. Деректерді статистикалық өңдеу Н-Крускал-Уоллис критерийі, Спирмен рангтік корреляциясы коэффициентін қолдану арқылы жүргізілді. Деректерді математикалық өңдеу SPSS статистикалық бағдарламалар пакеті негізінде жүргізілді. Зерттеу Нұр-Сұлтан қаласындағы Еуразия Ұлттық Университетінде жүргізілді. Респонденттер ретінде психология факультетінде оқитын 3-ші курс студенттері саны 75 адам, 20-21 жас аралығында сөз сөйледі. Зерттеу барысында академиялық үлгеріміне байланысты студенттердің іріктеуі үш топқа бөлінді: I топ — орташа балл 3,0–3,7; II топ — орташа балл 3,8–4,7; III топ — орташа балл 4,8–5 тең. 1 - сур. сыналұшылардың академиялық үлгерім көрсеткіші бойынша бөлінуі ұсынылған: жоғары деңгей 13% - да байқалады; төмен академиялық үлгерім деңгейі-23 %; ең үлкен пайызды орта деңгейдегі студенттер құрайды — (64 %).

Сур. 1. Студенттердің академиялық үлгерім деңгейі бойынша бөлінуі (%-бен)

I, II және III топ студенттерінің тұлғалық ерекшеліктерін талдау. Кеттел тестінің көмегімен мен зерттеген коммуникативтік, интеллектуалдық және эмоционалдық тұлғалық қасиеттердің симптомдық кешендерін анықтауға мүмкіндік берді. Зерттеу барысында алынған зияткерлік блок бойынша деректер 2-суретте көрсетілген.

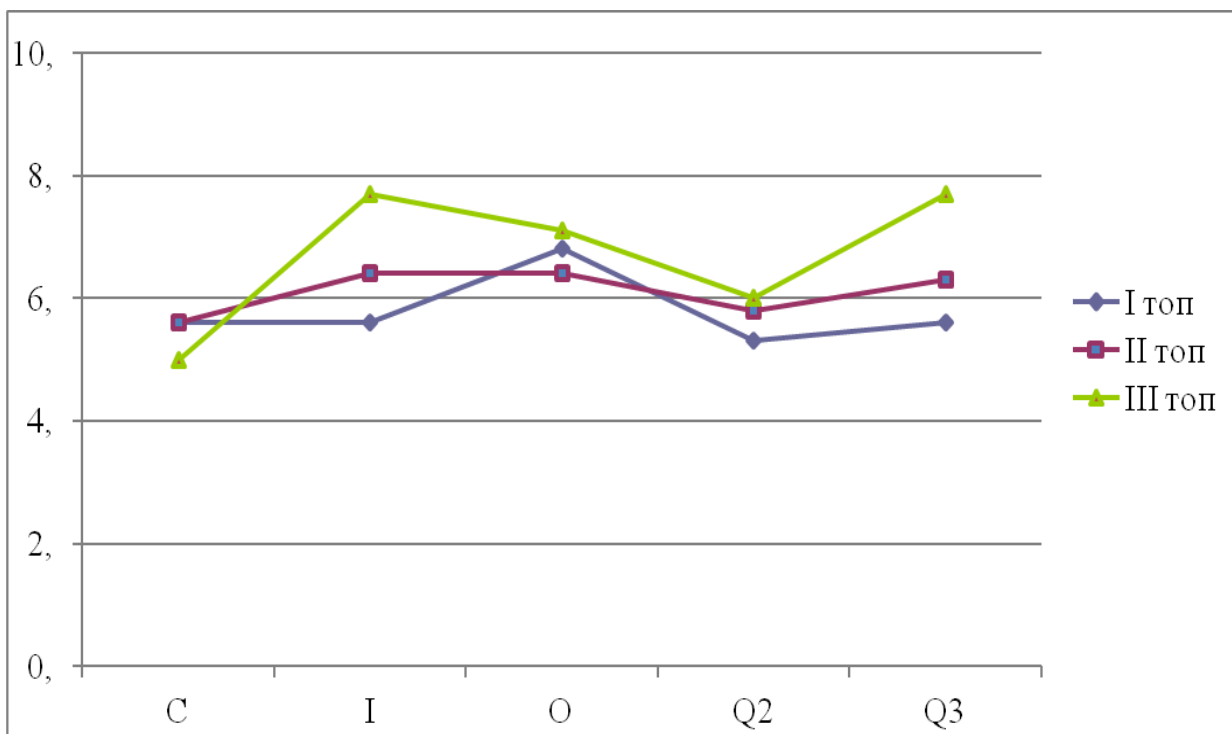
	В «интеллект»	Е «бағыныстылық- доминанттылық»	М «практикалық- арманшылдық»	Q1 «консерватизм- радикализм»
I топ	4,8	5,4	4,8	5,3
II топ	6,6	6,7	5,1	5,4
III топ	7,0	7,0	6,1	5,6

Сур. 2. Студенттердің зияткерлік саласы көрсеткіштерінің айқындығы (орта б.)

Сонымен, үлгерімі жоғары студенттер (III топ) төрт негізгі фактор бойынша ең жоғары көрсеткіштерге ие: В факторы бойынша жоғары көрсеткіштер: "интеллект" ($Me=7,0$) осы топ студенттерінің ойлауының қозғалыстығын, жалпы мәдениетінің жоғары деңгейін көрсетеді. Е факторы бойынша салыстырмалы жоғары көрсеткіштердің болуы: "бағыныстылық-доминанттылық" ($ХБ=7$) студенттердің интеллектуалдық тапсырмаларды шешуде дербестігін және өзін-өзі сенімді болуын білдіреді. М факторы бойынша: "практикалық-арманшылдық" ($Me=6,1$) бай қиялдың болуы, өз идеяларымен сіңуі анықталды. Үлгерімі орташа студенттер (II топ) осы топтың барлық факторлары бойынша академиялық үлгерімі жоғары студенттерге жол береді, бірақ айтарлықтай емес.

Тұлғаның эмоционалдық-ерік ерекшеліктерін талдау үш топ факторларының көрсеткіштерінде айырмашылықты көрсетті (сурет.3). II және III топ студенттері физикалық және ақыл — есі жұқа, рефлексия бейім, өзінің қателіктері мен олардан аулақ болу жолдарын ойлайды, әртістік-

фактор I: "қатыгездік-сезімталдық" (Me=6,4; 7,7). Жоғары өзін — өзі бақылау, қарыз бен жауапкершіліктің жеткілікті дамыған сезімі, эмоциялық тәртіптілік II (ХБ=6,3) студенттері үшін де, III топ студенттері үшін де (ХБ=7,7)-Q3 факторы: "төмен-жоғары өзін-өзі бақылау". I топ студенттері (Me=5,6) төмен тәртіптілікпен, өз эмоциялары мен мінез — құлқын бақылай алмаумен сипатталады-ол көңіл-күйге байланысты. Олардың қызметі жиі нашар басқарылады және импульсивті болып келеді.

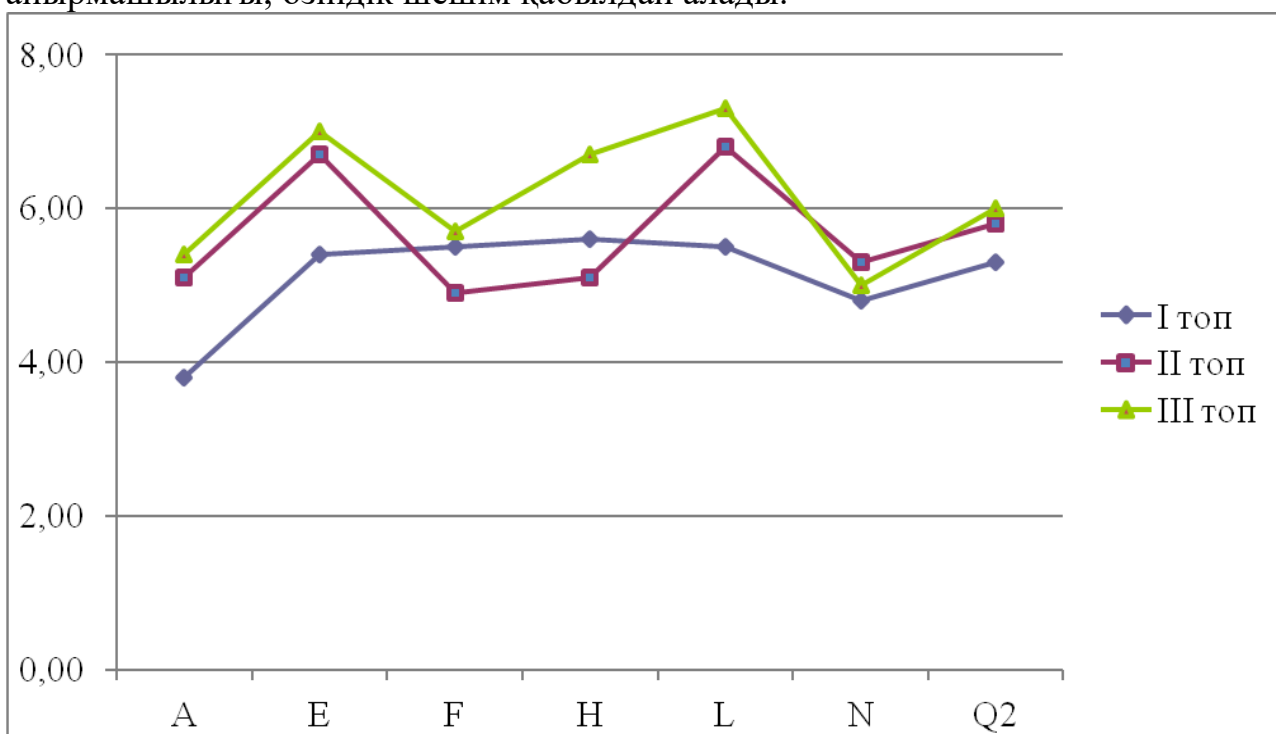
	С «эмоц. тұрақсыздық- тұрақтылық»	І «қатігездік- сезімталдылық»	О «Сабырлық- мазасыздық»	Q2 «конформизм- нонконформизм»	Q3 «төмен- жоғары өзіндік бақылау»
I топ	5,6	5,6	6,8	5,3	5,6
II топ	5,6	6,4	6,4	5,8	6,3
III топ	5,0	7,7	7,1	6,0	7,7

Сур. 3. Студенттердің эмоциялық сферасы көрсеткіштерінің айқындылығы (орта б.)

Q2 факторы бойынша жоғары көрсеткіштер:" конформизм-нонконформизм " — III топ студенттері жиі өз бетінше шешім қабылдайды, басқа адамдарды қолдауды қажет етпейді. Олар тәуелсіз, жеке шешімдерге,

тапқырлыққа, өз пікіріне ұмтылады ($Me=6,0$). I және II топ студенттері барынша ашық: олар топтың пікірлері мен талаптарына байланысты, басқа адамдармен бірге жұмыс істеуге және шешім қабылдауға тырысады ($XБ=5,3; 5,8$). "Сабырлық-мазасыздық" факторы бойынша жоғары көрсеткіштер III топ ($XБ=7,1$) студенттері I ($XБ=6,8$) және II топ ($XБ=6,4$) студенттерінен айырмашылығы, бұл бізге бақылау жағдайында толқу сезіне отырып, табысты студенттер сабаққа уақытылы дайындалуға ұмтылады, сондықтан жоғары үрейлену оқытудағы жоғары жетістіктерге ықпал етуі мүмкін.

Жеке тұлғаның коммуникативтік ерекшеліктерін талдау II және III топтағы студенттерде E факторы бойынша жоғары көрсеткіштердің болуын көрсетті: "бағыныстылық-доминантность" ($Me=6,7; 7,0$) (сурет. 4). Бұл оларды өзін-өзі сенімді, дербес, табанды, авторитарлы басқару стиліне бейімділігі бар ретінде сипаттайды. Сондай — ақ I факторы бойынша жоғары көрсеткіштердің болуы байқалады: "сенімділік-күдік" ($Me=6,8; 7,3$). Олар дербестігімен және әлеуметтік мінез-құлқында тәуелсіздігімен ерекшеленеді. H факторы: "робость — батылдық" III топ студенттерін ($Me=6,7$) бейтаныс жағдайларда бейтаныс адамдармен тәуекелге және ынтымақтастыққа дайындықтан ерекшеленетін белсенді, іскер, бейтаныс адамдар ретінде сипаттайды. Олар I ($XБ=5,6$) және II топтағы ($XБ=5,1$) студенттерден айырмашылығы, өзіндік шешім қабылдай алады.

	А «тұйықтық-ашықтық»	Е «бағыныштылық-доминанттылық»	Ғ «ұстамдылық-экспрессивтілік»	Н «робость - батылдық»	Л «сенімділік-күдік»	Н «прямолинейность-дипломатичность»	Q2 «конформизм-нонконформизм»
I топ	3,8	5,4	5,5	5,6	5,5	4,8	5,3
II топ	5,1	6,7	4,9	5,1	6,8	5,3	5,8
III топ	5,4	7,0	5,7	6,7	7,3	5,0	6,0

Сур. 4. Студенттердің коммуникативтік саласы көрсеткіштерінің айқындылығы (орта б.)

Академиялық үлгерімнің әр түрлі деңгейлері бар студенттер топтары арасында интеллектуалды, эмоциялық және коммуникативтік компоненттердің тұлғалық ерекшеліктері бойынша статистикалық маңызды айырмашылықтарды анықтау үшін мен Крускала-Уоллис бағдарламасын пайдаландым. Нәтижесінде үш топ ($p \leq 0,05$) арасында "Интеллект" факторы бойынша нақты айырмашылықтар бар екені анықталды: академиялық үлгерімі жоғары студенттер басқалардан жалпы ақыл-ой қабілеттері, абстрактілі ойлаудың дамуы, жеделдігі жағынан басым. Олардың жоғары білім алуы, сондай-ақ жалпы мәдениет пен эрудицияның жеткілікті деңгейі ерекшеленеді.

А факторы бойынша "Тұйықтық — көпшіліктік" ($p \leq 0,05$) статистикалық сенімді айырмашылықтар анықталды. Осы жерден жоғары академиялық үлгерімі бар Студенттер көпшілікті және тікелей, тұлғааралық байланыстарды орнатуға қабілетті., адамдармен жұмыс істеуді, әлеуметтік мақұлдауды қалайды, сыннан қорықпайды. Статистикалық шынайы айырмашылықтар L факторы бойынша анықталған "сенімсіздік — күдік" ($p \leq 0,05$). Бұл академиялық үлгерімі жоғары студенттер көбінесе өз сөздері мен іс-әрекеттерінде абайлап, I және II топ студенттерімен салыстырғанда дербес және әлеуметтік мінез-құлықта тәуелсіз екендігін көрсетеді. Е факторы бойынша "бағыныштылық-Доминанттылық" ($p \leq 0,05$) статистикалық айырмашылықтар бар. Өзін-өзі тану, дербестік, табандылық сияқты жеке қасиеттерге ие студенттер академиялық үлгерімнің жоғары деңгейіне ие. Студенттердің тұлғалық ерекшеліктері мен олардың академиялық үлгерімі арасындағы байланысты анықтау мақсатында біз 4 маңызды оң корреляциялық байланыс орнаттық. Академиялық үлгерім а ($r_s = 0,367$; $p \leq 0,01$), В ($r_s = 0,327$; $p \leq 0,05$) және L факторларымен тығыз байланыста

болады: "сенімсіздік — күдік" ($rs=0,387$; $p \leq 0,01$). жаңа таныстықтарға ашық, ашық, мейірімді және дамыған ойлау қабілеті бар Студенттер салыстырмалы түрде жоғары академиялық үлгерімге ие болады. Жоғары бейімделу мүмкіндіктері мен қорқыныштығы студенттердің жұмысқа қабілеттілігімен және олардың академиялық үлгерімімен тікелей байланысты адамның жоғары эмоциялық және жүйке-психикалық тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Академиялық үлгерімнің М"практичность — мечтательность" факторымен тікелей байланысы анықталды ($rs=0,271$; $p \leq 0,05$). Бұл абстрактілі ұғымдармен жұмыс істеу, ішкі әлемге бағдар беру және дамыған қиял академиялық үлгерім деңгейін арттыруға ықпал ететінін көрсетеді. Осылайша, алынған нәтижелер академиялық үлгерімі әртүрлі студенттер тұлғалық ерекшеліктерде айырмашылықтар болады, атап айтқанда: үлгерімі жоғары студенттер тұлғаның интеллектуалдық, эмоционалдық және коммуникативтік ерекшеліктерін анықтайтын үш негізгі фактор бойынша жоғары көрсеткіштер көрсетеді, толығымен расталды. Жоғары академиялық үлгерімі бар студенттер көпшіліктік, сақтылық, дербестік, сезімталдық және әртістік, жауапкершілік сияқты қасиеттерге ие, олар көбінесе өзін-өзі бақылауға бейім, эмоционалдық тәртіпті. Академиялық үлгерімінің төмен деңгейі бар студенттер эмоционалды түрде тұрақты, батыл және іскер, айналасындағыларға бай, практикалық интеллектпен ерекшеленеді, бірақ бұл ретте ортаның жаңа жағдайларына бейімделудің аз мүмкіндіктеріне ие.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Леонтьев Д. А. академиялық жетістіктердегі тұлғалық әлеуеттің үлесі. - М.: "Смысл" 2011, - 667 б.
2. Вовчик-Блакитина М. В. жақсы үлгеруші студенттердің кейбір жеке-психологиялық ерекшеліктері. Кеңестік педагогика. 1999. № 2. 85-94 б.
3. Зеер Э. Ф. кәсіби білім беру психологиясы. — М.: "Академия", 2013. - 416 б.
4. Шабалина М. Р. студенттердің академиялық жетістігін арттырудың педагогикалық шарттары. — М. 2009. - 238 б.
5. Бударный А. А. Үлгермеушіліктің және екінші жылдықтың алдын алу және жеңудің жолдары мен әдістері — М. 1995. — 162 б.

ӘОЖ 159.922

БЦП БАР МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ЕРЕСЕК ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕСІНІҢ ЖАҒДАЙЫНА БЕЙІМДЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

**Ильясова Жулдыз Айбекқызы
Базылбаева Лаура Тимурқызы**

5В010500 «Дефектология» мамандығының 3 курст студенттері,